

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ ΡΟΔΙΟΣ

Για τη ζωή του Απολλωνίου σχεδόν τίποτε δεν είναι με βεβαιότητα γνωστό. Γεννημένος στην Αλεξάνδρεια, πιθανώς γύρω στο 295 π.Χ., κατέληξε να ονομάζεται Ρόδιος, ίσως επειδή σε κάποια φάση της ζωής του δίδαξε ρητορική στη Ρόδο. Διαδέχθηκε τον Ζηνόδοτο ως διευθυντής της Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης και διετέλεσε παιδαγωγός του μελλοντικού Πτολεμαίου Γ' του Ευεργέτη.

Έγραψε επιγράμματα, ποιήματα για την ίδρυση διαφόρων πόλεων και μια πεζή πραγματεία για την έκδοση του Ομήρου από τον Ζηνόδοτο. Ως νέος λέγεται ότι ήλθε σε αντίθεση με τον πρώην δάσκαλό του, τον Καλλίμαχο, και ότι η πρώτη απαγγελία των *Άργοναυτικῶν* στην Αλεξάνδρεια δεν είχε καλή υποδοχή. Λέγεται ότι ενοχλημένος αποσύρθηκε στη Ρόδο, όπου και ξανάγραψε το ποίημα, τελικώς δε επέστρεψε στην πατρίδα του ως φημισμένος ποιητής.

Η γλώσσα του Απολλωνίου, το λεκτικό και η φρασεολογία του, είναι αυστηρά ομηρική και σχεδόν κάθε στίχος περιλαμβάνει λέξεις και εκφράσεις που αναφέρονται στην «Ιλιάδα» και την «Οδύσσεια» ή είναι διασκευασμένες. Εν τούτοις, παρά τη λεκτική ομοιότητα προς τον Όμηρο, και παρά το γεγονός ότι είναι έπος όσον αφορά στον σκοπό και στο θέμα, τα *Άργοναυτικά* είναι συνειδητά ένα «καλλιμάχαιο» ποίημα. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτος είναι ο μεγάλος αριθμός αιτιολογιών, τοποθεσιών, θέσεων και εθίμων και οι συνεχείς υπαινιγμοί σε θέματα που απασχολούσαν την ομηρική φιλολογία της εποχής και την κριτική του κειμένου.

Η στιχουργική είναι πιο ομαλή απ' όσο στον Όμηρο. Δεν υπάρχουν λογότυποι ή επαναλαμβανόμενοι στίχοι. Οι θεοί διαδραματίζουν μικρότερο ρόλο και οι ανθρώπινοι πρωταγωνιστές παρουσιάζονται με λιγότερο «εξειδανικευμένο» φως... Για έπος το ποίημα είναι μικρό (τέσσερα βιβλία, 5.835 στίχοι). Έτσι, τα *Άργοναυτικά* δεν είναι αντι-καλλιμάχεια: είναι μια προσπάθεια να ξαναζωντανέψει ο παλαιός επικός – ηρωικός τύπος μεταφερόμενος στις προϋποθέσεις της νέας ποίησης. Εάν ο Καλλίμαχος εκτιμούσε κάποιο... *ἐν ἄεισμα διηγεκές*, πρέπει να ήταν τα *Άργοναυτικά*.

Ανάλυση των *Άργοναυτικῶν*

Μετά από πολυάριθμες περιπέτειες, οι Αργοναύτες φθάνουν επιτέλους στην Κολχίδα.

Στην αρχή του 1^{ου} Βιβλίου ο ποιητής επικαλείται τον Απόλλωνα. Αλλά στην αρχή του 3^{ου} Βιβλίου ζητεί την έμπνευση από την Ερατώ, τη Μούσα της ερωτικής ποίησης. Η νέα επίκληση αναγγέλλει ένα νέο, ρομαντικό στοιχείο μέσα στο έπος, το οποίο είχε ήδη προοικονομηθεί από την έλξη του Ιάσωνος προς τη βασίλισσα της Λήμνου στο 1^ο Βιβλίο.

Το **3^ο Βιβλίο** αρχίζει με μια έξυπνη σκηνή στον Όλυμπο, στην οποία η Ήρα και η Αθηνά πείθουν την Αφροδίτη να σπρώξει τον γιο της, τον Έρωτα, να χτυπήσει με τα βέλη του τη Μήδεια, κόρη του βασιλιά της Κολχίδος Αιήτη, ώστε να ερωτευθεί τον Ιάσωνα και να χρησιμοποιήσει τις μαγικές δυνάμεις της, για να τον βοηθήσει να αποκτήσει το δέρασ. Όταν ο Ιάσων με ευγένεια υποβάλει το αίτημά του, ο βασιλιάς αρνείται να δώσει το δέρασ, εκτός εάν ο Ιάσων μπορέσει να τον συναγωνισθεί στην εκτέλεση μιας φοβερής αποστολής – πρέπει να ζεύξει και να οργώσει με πυρίπνοους ταύρους, να σπείρει δόντια δράκοντος και να θερίσει τη σοδειά οπλισμένων ανδρών, οι οποίοι ξεφυτρώνουν απ' αυτά. Παρ' ελπίδα ο Ιάσων δέχεται την πρόκληση.

Χάρη στα βέλη του Έρωτα η Μήδεια ήταν ήδη ερωτευμένη με τον Ιάσωνα και ανταποκρίθηκε ευνοϊκά στην έκκλησή του να τον βοηθήσει. **Το 3^ο Βιβλίο ασχολείται σε μεγάλη έκταση με την ψυχική ταραχή της Μήδειας**, καθώς η ηρώιδα βρίσκεται

μεταξύ της αγάπης της προς τον Ιάσονα και της αφοσίωσής της προς τον πατέρα της. Σε μια σειρά μονολόγων αγωνίζεται μάταια εναντίον της επιθυμίας της που προερχόταν από θεϊκή έμπνευση. Αργότερα, σε μια ιδιαίτερη συνάντηση, θα δώσει στον Ιάσονα τα «φάρμακα» για να τον κάνει άτρωτο, και αυτός θα υποσχεθεί ότι θα την πάρει μαζί του ως σύζυγό του. Το βιβλίο τελειώνει με την επιτυχή ολοκλήρωση της αποστολής.

Για τους περισσότερους αναγνώστες η «ψυχολογημένη» παρουσίαση της Μήδειας αποτελεί την καλύτερη στιγμή του έπους...

Η εικόνα της Διδούς στον Βιργίλιο και των ταλαντευομένων ηρωίδων του Οβιδίου στις «Μεταμορφώσεις» οφείλουν πολλά στον Απολλώνιο. Ο Απολλώνιος, με τη σειρά του, οφείλει πολλά στην παθιασμένη Μήδεια του Ευριπίδη. Μπορούμε π.χ. να συγκρίνουμε τους στ. 771 – 801 των *Άργοναυτικῶν* με τους στίχους 1019 – 1080 της ευριπίδειας τραγωδίας, όπου η ηρωίδα αγωνιά για τον φόνο των παιδιών της. Αναφορές αυτού του τύπου είναι ενδιαφέρουσες, γιατί μας θυμίζουν την εξέλιξη της ιστορίας της Μήδειας και του Ιάσονος.

Στο έπος του Απολλωνίου η Μήδεια παρουσιάζεται με αμφίσημους όρους. Στο 3^ο Βιβλίο ο ποιητής παραμερίζει τις σκοτεινές πλευρές της, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του στα συγκρουόμενα συναισθήματα μιας νέας κοπέλας. **Αλλά σε κάποιο βαθμό, στο 3^ο Βιβλίο και περισσότερο στο 4^ο, συνειδητοποιούμε ότι η Μήδεια, ως απόγονος του Ηλίου και ιέρεια της Εκάτης, έχει μεγάλη δύναμη και για το καλό... και για το κακό...**

Απολλωνίου Ροδίου «Άργοναυτικά», Βιβλίο Γ' στ. 744 – 770

(Το απόσπασμα αυτό, το οποίο αποτελεί μέρος της εξεταστέας ύλης, εμπεριέχεται στις διανεμηθείσες, κατά τη διάρκεια των παραδόσεων, φωτοτυπίες)

Λεξιλόγιο

κνέφας, τό, γεν. κνέφους και μεταγεν. κνέφατος = σκοτάδι

Έλικη, ή: άλλο όνομα της Άρκτου. Κατά μία παράδοση ήταν θυγατέρα του Λυκάονος, την οποία είχε ερωτευθεί ο Ζευς. Γιαυτό η Ήρα την μεταμόρφωσε σε αρκούδα και κατόπιν ο Ζευς σε αστερισμό. Το όνομα Έλικη δείχνει την περιστροφή του αστερισμού γύρω από τον πόλο.

άστήρ, ό, γεν. άστέρος, δοτ. πληθ. άστράσι = το αστερί (ένα και μόνο) σε αντίθεση με τη λ. άστρον, που σημαίνει το σύνολο αστεριών.

Ωρίων, ό: ο λαμπρότερος αστερισμός του ουρανού θόλου. Πήρε το όνομά του από τον όμορφο κυνηγό Ωρίωνα, για τον οποίο υπήρχαν πολλές μυθικές παραδόσεις. Ως αστερισμός αναφέρεται από τον Όμηρο, τον Ησίοδο και τον Πίνδαρο.

έδρακον: αόρ. β' του ρ. **δέρκομαι** = βλέπω, βλέπω καθαρά

πυλαωρός, ό - πυλωρός (> *πύλη* + *ώρα*) = ό φυλάττων την πύλην.

έέλδετο: έλδομαι και έέλδομαι, επικό, αποθετικό ρήμα εν χρήσει μόνο κατ' ενεστ. και παρατ. = επιθυμώ, ποθώ, επιδιώκω (+ απαρέμφ.). Συντασσόμενο με γεν. (όπως εδώ) σημαίνει: επιθυμώ έντονα, ποθώ.

άδινός και άδινός = στενός, πυκνός, παχύς, σφοδρός, δυνατός < *άδην* = αρκετά, άφθονα.

κῶμα, τό, (< *κειμαι, κοιμάω*) = βαθύς ύπνος, λήθαργος.

ύλακή, ή, (*ύλάω, ύλακῶ*) = γάβγισμα.

θρόος, ό, (απτ. *θροῦς* <*θρέομαι*) = θόρυβος, θόρυβος δυσαρεστημένου πλήθους, φήμη.

ὄρφνη, ή = σκοτάδι της νύχτας, νύχτα, μελαγχολία.

μελέδημα, τό = φροντίδα, μέριμνα, ανησυχία [*μελεδαίνω* <*μέλω*] (1. *μέλω τινί* = είμαι αντικείμενο φροντίδας. 2. *μέλει μοι τι* = ενδιαφέρομαι για κάτι).

δείδω: ο ενστ. εν χρήσει μόνο στο α' πρόσωπο και αυτό μόνο στους επικούς. Ο παρακείμενος *δέδοικα* ή *δέδια* τίθεται με ενεστωτική σημασία. Μέλλ. *δείσομαι* και μεταγεν. *δείσω*. Αόρ. *ἔδεισα*. = φοβούμαι.

φθίσθαι: απαρέμφ. παθητ. αορίστ. του ρ. *φθίω, φθίνω*.

νειός, ή = νέα γη, χωράφι οργωμένο.

ἀεικελίη = **ἀεικής** (*ἀ* + *εἰκός*) = ανάρμοστος, απρεπής, ευτελής.

πυκνά: ομηρ. επίρρ. *πυκνόν, πυκνά, πυκινόν, πυκινά*. Επίθ. *πυκνός* και *πυκινός*, -ή, -όν = πυκνός, στερεός, συχνός, πολύς. Το επίρρ. σημαίνει «πολύ, πάρα πολύ».

θύω και θυίω = μαίνομαι, ορμώ, φέρομαι ορμητικώς, ταράσσομαι (εδώ).

ἐνιπάλλομαι και ἐμπάλλομαι = σκιρτώ, αναπηδώ, χοροπηδώ.

γαυλός, ό, ομηρικ. άπαξ λεγόμενο = κάδος, καρδάρα.

στροφάλιξ, ή, (<*στροφαλίζω*) = περιστροφή, δίνη, στρόβιλος, κίνηση. Επίσης: άξων αμάξης, μεντεσές.

ἀΐσσω = κινούμαι ορμητικά, απαστράπτω.

κέαρ, τό, (και συνηρ. *κῆρ*) = καρδιά.

ἐλελίζω, εκτετ. τύπος του *ἐλίσσω*, = περιστρέφω

τείρω, μόνον ενεστ. και παρατατ., ενεργ. και παθητ. = τρίβω, κατατρίβω, βασανίζω, καταπονώ (ενν. *αὐτήν*).

σμύχω, -ζω, -ζα, *ἐσμύχθην, ἔσμυγμαί* = κρυφοκαίω, σιγοβράζω.

ἀραιός = λεπτός, αδύνατος, ισχνός.

νειάτος – νέατος = έσχατος, τελευταίος, κατώτατος.

ίνιον, τό, = το πίσω μέρος του κεφαλιού, το προς τον αυχένα.

δύνω – δύω = εισέρχομαι, εισδύω, ενδύομαι (μεταβατ. = ενδύω).

άνία, ή, = θλίψη, λύπη, πόνος, στενοχώρια.

πραπίς, ή, (συνήθως στον πληθ. *αἱ πραπίδες*) = φρένες, νους, διάνοια, καρδιά.

ἐνισκίπτω αντί **ἐνσκήπτω** = ορμώ.

θανέειν: αόρ. β' με άγνωστης προέλευσης κατάληξη –έειν (βλ. και Όμηρο).

εὔκηλος: εκτεταμ. τύπος του *ἔκηλος* = ήσυχος, αμέριμος.

ότλέω και ότλεύω = υποφέρω, υπομένω, αντέχω (δεν υπάρχει στην κλασική ποίηση).

ἔζομαι - ἐδοῦμαι - ἐζόμην - ἐξέσθην (*ἔδος, ἔδρα*) = ιδρύω.

δοάσσατο του ρ. **δοιάζω** (<*δοιός, δύο*) ή **δοάζω** = σκέπτομαι κατά δύο τρόπους, διστάζω, αμφιβάλλω. (**δοιή, ή,** = αμφιβολία, στενοχώρια). Στον Όμηρο το **δοάσσατο** χρησιμοποιείται αντί του *ἔδοξε*.

Στους στίχους 766 – 769 η Μήδεια αναφέρει τρεις επιλογές: 1) να δώσει τα φάρμακα στον Ιάσωνα, 2) να μην δώσει τίποτε, αλλά να αυτοκτονήσει, 3) να μην κάνει τίποτε...

Μετάφραση

Η μεν νύχτα έριξε έπειτα πάνω στη γη σκοτάδι· οι δε ναύτες στη θάλασσα έστρεφαν τα μάτια τους από τα καράβια προς την Άρκτο και τα αστέρια του Ωρίωνος· λαχταρούσε τον ύπνο και κάθε οδοιπόρος και κάθε φύλακας, και την μάννα πεθαμένων παιδιών βαρύς ύπνος την τύλιγε· ούτε σκύλων γάβγισμα πια στην πόλη ούτε κανείς θόρυβος ακουγόταν· η σιγή σκέπαζε το σκοτάδι της νύχτας. Αλλά

καθόλου δεν πήρε την Μήδεια ο γλυκός ύπνος. Γιατί την ξεσήκωναν πολλές φροντίδες από την επιθυμία για τον γιο του Αίσονος, επειδή φοβόταν τη μεγάλη δύναμη των ταύρων, από τους οποίους θα έβρισκε ανάρμοστο θάνατο στο χωράφι του Άρη. Και η καρδιά της μέσα στα στήθη της ταρασσόταν, όπως χοροπηδά η λάμψη του ήλιου (αντηλιά) μέσα στο δωμάτιο, καθώς τινάζεται από νερό που μόλις χύθηκε σε καζάνι ή σε κάδο· κι αυτή εδώ κι εκεί με γρήγορη κίνηση τινάζεται πηδώντας· έτσι και μέσα στο στήθος της κόρης χτυπούσε η καρδιά. Και τα δάκρυα από τα μάτια (της) έτρεχαν από (τη) λύπη· και μέσα της συνεχώς τη βασάνιζε ο πόνος καίγοντάς της το κορμί, και γύρω στα αδύνατα νεύρα της και κάτω μέχρι τη βάση του κρανίου, όπου ο πόνος εισδύει πολύ δυνατός, όταν σφοδρός έρωτας χτυπά με πίκρες την καρδιά. Κι άλλοτε έλεγε να του δώσει τα φάρμακα για να μαγέψει τους ταύρους· κι άλλοτε να μην κάνει τίποτε αλλά να πεθάνει κι η ίδια· και την ίδια στιγμή ούτε αυτή να πεθάνει ούτε φάρμακα να δώσει, αλλά έτσι αμέριμνη να περάσει τη δυστυχία της. Έπειτα λοιπόν κάθισε και σκέφθηκε και είπε...

=====